

FETİHNÂME-İ KIBRIS'IN MÜELLİFİ “ŞERİFİ” KİMDİR?

Araş. Gör. Sadık YAZAR

Fatih Üniversitesi

syazar@fatih.edu.tr

Özet

Bu makalenin amacı, elde olan bir eserin (Fetihnâme-i Kıbrıs) -üzerinde üç çalışma yapılmasına karşın- müellifi hakkındaki bilgi eksikliğinin giderilmesi ve eserin kendisine aidiyetinin kanıtlanması olacaktır. Bu amaç doğrultusunda, evvela müellifin mahlasdaş çağdaşları daha sonra ise hayatı hakkında bilgi verilecektir. Bunun sonucunda; müellifin Hz. Peygamber'e dayanan ve XIV. asrın ikinci yarısında Anadolu'ya gelen köklü bir aileden olduğu, dedeleri ve babasının *Zeyniyye* tarikatının Eğridir'deki kolunun önemli temsilcileri olduğu, oğlu Şerif Mehmed ve yeğeni Allâme Şeyhî'nin ise Osmanlı devletinde kazasker ve nakibüleşraf gibi önemli görevlerde buldukları tespit edilecektir. Bu makalede Şerîfî'nin 1520 sularında doğduğu, 1542 tarihlerinde evlendiği, ölüm tarihinin kesin olarak bilinmese de III. Murad döneminde olması gerektiği de görülecektir.

Divanı ve Hilye'si de tanıtılan bu çalışmada; Fetihnâme-i Kıbrıs'ın da kendisine aidiyeti, müellifin hayatı hakkındaki bilgilerden ve eserleri arasındaki mukayeseden anlaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Şerîfî, Şerîfî'nin Ailesi, Fetihnâme-i Kıbrıs, Hilye.

WHO IS THE WRITER OF “FETİHNÂME-İ KIBRIS” SHERİFİ ?

Abstract

The aim of this article is to give information about writer of “Fetih-nâme-i Kıbrıs” –in spite of three working on Fetih-nâme-i Kıbrıs there is no enough information- and prove that Seyyid Mehmed (Sherîfî) writer of this work. For this aim, firstly will be given information about contemporary poets with Sherîfî who used same mahlas (pen name) and life of Sherîfî. In this article; will be seen that Sherîfî is a member of an important family. This family is connected to Prophet Muhammed, had sheihks of tariqa of Zeyniyye and some members of this family worked as müderris (teacher in medrese), qadi , qazasker (a military judge), and nakibüleşraf (head of seyyids).

İn this article also Sherîfî's other works –except Fetih-nâme-i Kıbrıs- will be introduced.

Key Words: Sherîfî, The Family of Sherîfî, Fetih-nâme-i Kıbrıs, Hilye.

Giriş

Klasik Türk edebiyatı ile ilgili çalışmalarda karşılaşılan zorluklardan birisi de, elde bulunan bir eserin müellifinin belirlenmesi ve söz konusu eserin kendisine aidiyetinin kanıtlanmasıdır. Birtakım sebeplerden ötürü müellif, ya kimliğiyle ilgili somut hiçbir bilgi vermez ya da kullandığı mahlasını vermekle iktifa eder. Eğer yazarın kullandığı mahlas, kendi çağında tekse –bu durum sıklıkla karşılaşılan bir durum değildir- bir sorun yoktur; ancak birkaç çağdaş şair aynı mahlası kullanmışsa, önümüzde eserin gerçek sahibini bulmak gibi bir mesele ortaya çıkar ki bu ancak ciddi araştırmalar sonunda ortaya çıkartılabilir.

1570-71'de yazılmış *Fetihnâme-i Kıbrıs*¹ adlı eserin müellifinin kimliği de - yukarıda anlatılan sebeplerden ötürü- muğlak kalmıştır. Söz konusu eser üzerinde şu ana dek –ulaşılabilirdiği kadar- üç çalışma yapılmıştır.² Bunlardan ilki, İst. Üniv. Tarih Bölümünden bir öğrencinin yaptığı lisans tezidir. Bu çalışmada “Önsöz” başlığı altında Kıbrıs ve Kıbrıs'ın fethi ile ilgili açıklamalar yapıldıktan sonra “F. K.”nın müellifi ile ilgili olarak, müellifin eserin sonunda kendisiyle ilgili verdiği bilgiler özetlenerek şunlar söylenmiştir:

“Müellif bu kısa malumat dışında kendi hakkında bir açıklama yapmamakta, ancak eserde yer yer manzum parçaların bulunması dolayısıyla şairliği olduğu da anlaşılmaktadır.

Şerîfî'nin hayatı hakkında bütün araştırmalara rağmen maalesef kesin bir bilgi edinmek kabil olmamıştır

Biyografik mahiyetteki eserler içinde Sicil-i Osmanî, Kamûsul-âlâm ve Osmanlı Müellifleri'nde Şerîfî adını taşıyan birkaç şahsa rastlanmakta ise de bunlar arasında hiçbirinin Kıbrıs'ın fethine mahsus bir eseri bulunduğu dair kayıt yoktur

Bir övgü mahiyetinde yazılan eserde, Kıbrıs'ın fethinde padişah bulunan II. Selim, Lalası Mustafa Paşa, II. Selim'in damadı Piyâle Paşa ve padişahın babası Kanunî için medhiyeler yer almakta, hatta II. Selim adetâ fahr-ı âleme eşit tutulmaktadır. H.978 (m.1571) de kaleme alınmış bulunan eser II. Selim'e sunulmuş olmalıdır. Şu halde müellifimiz

¹ Fetihnâme-i Kıbrıs, makalenin ilerleyen bölümlerinde F.K. olarak kısaltılacaktır.

² Hilmi Gül, “Şerîfî, Fetihnâme-i Kıbrıs” (Mezuniyet Tezi), İst. Üniv. Edebiyat Fakültesi, 1974; Özcan Mert, “Şerîfî'nin ‘Fetihnâme-i Kıbrıs’ı”, *İ.Ü. Edeb. Fak. Tarih Enstitüsü Dergisi*, S.4-5, s. 49-78.; Numan Külekçi – Turgut Karabey, “Fetihname-i Kıbrıs”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*: S.2: Erzurum: 1995 s.81-102.

Şerîfî'nin II. Selim devrinde yaşayan, Eğridir kasabasından Şerif Mehmet Çelebi (Şerîfî) olması kuvvetle muhtemeldir.

Hicrî X. Yüzyılda yaşayan, şuâra ve kıyâttan olan Şerif Mehmed Çelebî, III. Murad devrinde vefat etmiştir. ” (Gül, 1974:X-XI)

Söz konusu çalışmalar içinde Şerîfî ile ilgili en fazla bilgi vermesi bakımından önemli olan bu çalışmada, hareket noktası doğru olarak tespit edilmesine karşın – makalenin ilerleyen bölümlerinden de anlaşılacağı üzere- eserin gerçek müellifi, oğlu Şerif Mehmed ile karıştırılmıştır. Söz konusu çalışmada “Önsöz”den sonra “F.K.”nın metni verilmiştir.

İkinci çalışma ise yine bir tarihçi olan Özcan Mert tarafından yapılmıştır. Mert çalışmasında, genel olarak fetihnamelerden bahseden bir bölümden sonra eserin muhtemel yazılış tarihi üzerinde durmuş ve söz konusu fetihnâme'nin Kıbrıs'ın fethini ele alan ilk fetihnâme olması gerektiğini belirtmiştir. Daha sonra ise eserin müellifi hakkında bilgi veren yazar, müellifin fetihnâmenin sonunda (27a ile 28a varakları arasında geçen) kendisiyle ilgili verdiği bilgileri şu şekilde özetlemiştir:

“Fetih-nâme-i Kıbrıs'ın yazarı olan Şerîfî bu eserde kendi hayatı hakkında kısa bir bilgi vermektedir. Verdiği bilgiye göre Şerîfî, Kanûnî Sultan'ın damadı olan sadrazam Rüstem Paşa'nın (öl. 1561) imamı olan Seyyid Mehmed'in oğludur. Şerîfî bir medresede müderrislik ve yedi kazada kadılık yapmıştır. Yazar Fetih-nâme-i Kıbrıs'ı yazdığı sırada Mısır'daki Menzele kazası kadılığında yüz otuz akça gündelik ma'zul bulunmaktaydı.” (Mert: s.50)

Verilen bu bilgilerden sonra müellif hakkında başka bir bilgi verilmemiş ve eserin transkripsiyonlu metni verilmiştir.

Birer edebiyatçı olan Numan Külekçi ve Turgut Karabey'in beraber yaptığı üçüncü çalışmada ise, yine genel olarak fetihnâmeler hakkında kısa bir bilgi verildikten sonra eserin müellifi hakkında şu ifadeler kullanılmıştır: “16. yüzyılda yazılan bu eserin müellifi Şerîfî hakkında bilgi bulamadık.” (Külekçi-Karabey, 1995:82)

Yukarıda bahsi geçen üç çalışmada da, Fetihnâme-i Kıbrıs müellifi Şerîfî hakkında çok az bilginin verildiği, bu bilginin de müellifin kimliğini ortaya koymakta yeterli olmadığı görülmüştür. Daha önce yapılan çalışmaları tamamlayıcı mahiyette olması arzulan bu makalede, kendisinden çeşitli sebeplerden ötürü- bahseden kaynaklardan hareketle Şerîfî'nin hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilip Fetihnâme-i Kıbrıs'ın kendisine aidiyeti konusunda eldeki tanıklar maddeler halinde sunulacaktır.

1. XVI. Yüzyılda Yaşamış Şerîfî Mahlaşlı Şairler

Tezkireler ve diğer biyografik kaynaklar tarandığında XVI. yüzyılda yaşamış beş “Şerîfî” mahlaslı şairle karşılaşılmaktadır. Bunlardan ilki, Tuhfe-i Nâilî’de vefat tarihi 1532 olarak verilen Diyarbakırlı Şerîfî’dir ki *Şehnâme*’nin nazmen tercümesini yapmıştır. Mısır’da medfundur. (Tuman, 2001:486)

İkinci şair, bu makalenin konusu olan Şerîfî Mehmed’dir. İlerde kendisinden uzun uzadıya bahsedilecektir. **Üçüncü** şair ise Tuhfe-i Nâilî’de, “*Hüsâm-zâde Seyyid İbrahim Efendi. Germiyânî Hüsâm Efendi’nin oğludur. Seyyid Şerîfî dinmekle ma’rûfdur. Müderris. 980/1573 tarihinde doğdu. Vefatı Zilkade 1016/1607. İstanbul’da Şerîfe Hatun mescidinde medfundur.*” (Tuman, 2001:487) kaydıyla verilen şairdir.

Dördüncü şair ise Şerîfî-zâde diye anılan Şerîf Mehmed’dir. 1553-1631 yılları arasında yaşamıştır. Bu makalede bahis konusu olan Şerîfî’nin oğlu olduğu için makalenin ilerleyen bölümlerinde onun üzerinde de durulacaktır.

Söz konusu yüzyılda yaşamış bir diğer Şerîfî de Seyyid Abdülkerim Efendi’dir. Kefeli olup 1629’da vefat etmiştir. (Tuman, 2001:487)

2. Şerîfî’nin Hayatı

a. Adı, Mahlası, Doğum Yeri ve Tarihi

Şerîfî, Hz. Peygamber’in soyundan geldiği için aldığı isim ve mahlas konusunda bu özelliği etkili olmuştur. Onun adı ve mahlası hakkında en net bilgi, oğlu Şerîf Mehmed’in yazdığı *Menâkıb-ı Şeyh Burhaneddin*³’de geçmektedir: “*Vâlidüm Seyyid Mehmed Efendi merhûmuñ ekber evlâdı idi. Ehl-i ‘ilm ü şâhib-i ma’rifet, şâfi-ı kalb ü Hâtem-sûret saħî kimesne olup Şerîfî taħalluş iderdî.*” (Şerîf Mehmed Efendi [yz], ist. h.1231/1814:47a)

Buna göre şairin adı *Mehmed* olup *Seyyid Mehmed Efendi* diye tanınmaktadır. Mahlası ise çoğu seyyid şairin kullandığı *Şerîfî*’dir.

Kınalı-zâde’de Şerîfî’nin doğum yeri için, “*Vilâyet-i Hamîd’de saġîr ü kebîr meyânında Egridir dimekle meşhûr olan şehr-i bî-nazîrdendir.*” (Kınalızâde Hasan Çelebi, 1997:172) ifadesi kullanılmıştır. Şerîfî’nin doğum yeri hakkında ittifak eden kaynaklar, onun doğum tarihi hakkında kesin bir şey söylememişlerdir. Babası Şeyh Burhaneddin’in doğum tarihi 1494, kendisi ise 1542 tarihlerinde evlendiğine (Köseoğlu, 1943:105) göre Şerîfî’nin 1520 civarında doğduğu düşünülebilir.

³ Eserin tenkitli metni tarafımızdan hazırlanmaktadır.

b. Ailesi⁴

Şerîfî'nin mensup olduğu aile; seyyid bir aile olması, *Zeyniyye*⁵ tarikatının birçok şeyhini yetiştirmesi ve aile üyelerinin müderris, kadı, kazasker ve nakibüleşraf gibi görevlerde bulunması hasebiyle önemli bir ailedir. Dolayısıyla XIV. asrın ikinci yarısından XVII. asrın ilk yarısına kadar geçen dönemde aile üyeleri hakkında çeşitli kaynaklarda bilgi bulmak mümkünse de, ailenin bir üyesi olan Şerif Mehmed'in yazdığı *Menâkıb-ı Şeyh Burhanneddin* adlı eser, aile hakkında ayrıntılı bilgiler vermesi bakımından birinci dereceden bir kaynaktır. Bu bölümde gerek bu eser, gerekse diğer biyografik kaynaklardan hareketle Şerîfî'nin ailesi hakkında ayrıntılı bilgiler verilecektir.

Menâkıb'da verilen şecereye göre, Şerîfî'nin ailesi; *Nevâdirü'l-Usûl, Hatmü'l-Evliyâ* gibi eserlerin sahibi Hâkim et-Tirmizî (ö.932) üzerinden Hz. Peygamber'e dayanmaktadır.⁶ Hâkim et-Tirmizî'den sonra takip edilebilen aile üyesi Şeyhülislam⁷ Berda'î'dir. Lakabından da anlaşılacağı üzere Berda'lı olan Şeyhülislam Berda'î'nin Anadolu'ya gelişi *Menâkıb*'da anlatılmıştır. Buna göre “*muhıbb-i ulemâ' u meşâyih*” olan Hızır Bey⁸, hacca gider. O sene hacda olan Şeyhülislam Berda'î ile karşılaşır ve onun sohbetlerinden etkilenir. Şeyhülislam Berda'î'nin hakiki bir mürşit olduğunu anlayan Hızır Bey,

*“Vilâyet-i Rûmda Hamîd ili dimekle ma'rûf vilâyetüñ vâlîsiyem, ol diyâr-ı kemâl-mertebe
âb u hevâsı mu'tedil ve bilâd u kurâsı bâğ u dağ ile ma'mûr memleketdür. Lâkin halkını*

⁴ Bu bölümde anlatılacak olan Şerîfî'nin babası ve dedeleri hakkında kapsamlı bir çalışma için bkz. (Açikel: 2000)

⁵ Bu tarikat hakkında daha fazla bilgi için bkz. (Öngören:2003)

⁶ Ailenin şeceresi makale sonunda ek olarak verilecektir.

⁷ Berda'î'nin “Şeyhülislam” lakabı ile anılmasının sebebinin büyüklük ve saygı anlamında olduğunu düşünüyoruz.

⁸ Söz konusu Hızır Bey'in kimliği tartışmalıdır. Bu konuda *Eğirdir Ansiklopedisi*'nde şu bilgiler bulunmaktadır:

Şeyhülislam Berdai'nin Eğirdir'e gelişi hakkında kaynaklarda hayli zıtlıklar vardır. Menakıb'a göre Şeyhülislam Berdai'yi Eğirdir'e davet eden Hamidoğlu Hızır Beydir. Hızır Bey 1328 tarihinde Beylik yapmıştır. Yine Menakıb'a göre Şeyhülislam Berdai Eğirdir'e gelmeden önce Ankara'ya uğramış, Hacı Bayram Veli ile görüşmüştür. Hacı Bayram Veli 1430 da öldüğüne göre aynı yaşlarda olması gereken Şeyhülislam Berdai'nin Hamidoğlu Hızır Beyle Hicaz'da karşılaşması mümkün değildir. Bu Hızır Bey Osmanlı subaşı Hacı Hızır Bingöl Bey olması gerekir. Öğretmen Etem Kartal Eğirdir Gölgesi gazetesinde yazdığı yazıda Şeyhülislam Berdai'nin H. 800 Miladi 1398 yılında Eğirdir'e geldiğini yazar. Kaynak olarak da Ispartalı Böcüzade Osman Efendi'nin Şeyhülislam Berdai'nin merkadine yazdığı yazıdan bahseder. Şöyle yazdığını belirtir: "Şeyhülislam Şeyh Berdai Hazretleri Eğirdir'e Hicretin 800. tarihinde buyurmuşlardır." Öğretmen Cemal Tosun da aynı gazetede yazdığı bir yazıda Şeyhülislam Berdai'nin Eğirdir'e geliş tarihini 1398 olarak belirtir. Davetin de Eğirdir subaşı Hacı Hızır Bey tarafından olduğunu yazar. Şeyhülislam Berdai'nin ölümünü de H.835 Miladi 1432 olarak verir. (Veziroğlu, 2005: 208-209)

tarik-i Haḫka irşād ider mürşid-i kâmil yokdur. Ol cihetden ḫalkı hevâ vü ḫalâletden ḫâlî degüldür. ‘Acabâ sultânüm, iḫsân idüp ol diyârüñ ḫalkını işlâḫ u irşād için ol diyâra hicret buyurursañuz olmaz mı? Şevâb-ı bî-ḫisâb u ecr-i bî-ḫiyâs iḫrâz itmeñüzde şüphe yoğ-idi. Eger ḫuzûr-ı şerîfñüzde bu me’mulñ ḫuşulı câ’iz görilür ise ben ḫuluñuz, sultânüm için ḫaşaba-i Egridir civârında âb u hevâsı mu‘tedil (7a) bir maḫalde bir maḫâm bünyâd idüp du‘â-ı ḫayrñuza maḫzar olalum’. (Şerîf Mehmed Efendi [yz], ist. h.1231/1814:6b-7a)

diyerek kendisini Anadolu’ya davet edince, Şeyhülislam Berda’î istihareye yattıktan sonra Hızır Bey’e “*İnşallâh Ta‘âlâ bu def‘a Berda‘da maḫâmumuza varalum, gelecek sene bi-‘inâyeti’l-lâhi Ta‘âlâ taraf-ı Rûma teveccüh idelüm.*” (Şerîf (Mehmed Efendi [yz], ist. h.1231/1814:7a) cevabını verir.

Hızır Bey bu cevaptan sonra Eğridir’e dönüp *Yazla* denen mahallenin yakınında *Mezar-ı Şerîf*⁹ adlı mevzide bir zaviye¹⁰ inşa edip şeyhi beklemeye koyulur. Öte taraftan Şeyhülislam Berda’î de ertesi sene, “*on altı oğlı ve dört menkūḫası ve kırık dervîşleriyle*” Anadolu’ya hicret eder. Hoy’a uğrayıp “*Hoy‘da bir ḫ‘âcenüñ oğlu olup bezzâzistânda oturup ‘arâḫiyye dikmek daḫi bilürmiş’*” Pir Mehmed Hoyî’yi de yanına alıp “*...menâzil ü merâḫilde bezl-i feyz ü irşād iderek altı ayda Anḫaraya gelürler.*” Ankara’da Hacı Bayram Veli (1352-1429) hazretleri ile görüşüp Eğridir’de Hızır Bey’in hazırladığı makamlarına gelip yerleşirler. Şeyhülislam Berda’î buraya yerleştikten sonra kızı Zeynep Hatun’u Pir Mehmed Hoyî ile evlendirir ve bir süre sonra vefat eder.¹¹ Yerine Pir Mehmed Hoyî geçer. (Şerif Mehmed Ef. [yz], ist. h.1231/1814:7a-9a)

Pîrî Halîfe, Hamîdî, Halîfe Sultan gibi lakaplarla da bilinen **Pir Mehmed**, - hangi tarikata mensup olduğu tespit edilemeyen- Şeyhülislam Berda’î’nin yanında tasavvufî terbiyeyi aldıktan sonra, zahirî ilimlerde de kendisini geliştirdi. Konya’ya gelen Abdüllatif Kudsî (ö.1452) hazretlerine intisap edip bir müddet hizmetinde bulundu. (Mecdi Mehmed, 1989, 130) Şeyhinin kendisine hilafet vermesinden sonra *Yazla*’daki zaviyesine dönüp Zeyniye tarikatının Eğridir’deki kolunu teşkil etti. (Öngören, 2003:118-119) *Menâkıb*’da Pir Mehmed ile ilgili şu bilgiler geçmektedir:

‘Aşulları vilâyet-i ‘Acemde Hoy şehrendendir. Şaḫîḫü’n-neseb evlâd-ı Resüldür. Nevâdir-i Uşûl şâḫibi Şeyḫ ‘Alî Tirmizî neslindedir. ‘Âlim ü fâzıl-ı rabbânî vü mürşid-i kâmil-i şamedânî olup Şeyḫülislâm Sultânüñ ve hem Şeyḫ ‘Abdüllatîf Kudsî ḫazretlerinüñ mürebbâsı vü ḫalîfesidir.’ (Şerif Mehmed Ef. [yz], ist. h.1231/1814:10b)

⁹ Yazla mahallesindeki Burhaneddin Camii imamı Hasan Dikmen’den alınan bilgiye göre, bugün bu yerin *Mezâr-ı Şerîf* diye bir adının olduğu bilinmemektedir.

¹⁰ Bugün bu zaviye ortada yoktur; ancak bunun yerine 1883 tarihinde bugün varlığını sürdüren Burhaneddin Camii’nin inşa edildiğini düşünüyoruz. (Bkz. Resim 1)

¹¹ Berda’î’nin türbesi için bkz. (Resim 2, 3)

Pir Mehmed Hoyî'nin Sadreddin Konevî'nin *en-Nusûs* adlı eserine *Zübdetü't-Tahkîk ve Nüzhetü't-Tevfîk* isimli bir şerh yazdığı kaydedilmiştir. (Öngören, 2003:118) Pir Mehmed vefat ettikten sonra tekkenin başına oğlu Şeyh Mehmed Çelebi geçmiştir.¹²

Şeyh Mehmed Çelebi, gençliğinde kimya ilmine merak sarmış ancak babasının nasihatlerinden sonra bu işi bırakıp tasavvuf yoluna girmiştir. (Şerif Mehmed Ef. [yz], ist. h.1231/1814:11b) Babasından sonra seccadeye geçen Şeyh Mehmed Çelebi, *kutbu'l-evliyâ* ve Hızır (a.s) ile sohbet eden biri olarak bilinmiştir. Gerek *Menâkıb*'da kendisine atfedilen menkıbelerde gerekse *Hızırnâme*¹³ ismini verdiği divanındaki şiirlerinde Hz. Hızır ile hemhal olması sık sık söz konusu edilmiştir. Şeyh Mehmed'in evliya arasındaki lakabı **Tol** imiş. Bu durum *Menâkıb*'da şöyle ifade edilir:

“*Ve ma'lûm-ı şerîfleri ola ki Sultân Şeyhüñ laqabları evliyâ`ullâh içinde “Tolı” imiş. Hızır Hân ‘aleyhi’s-selâm “Tolı” diyü ad virmişler.*” (Şerif Mehmed Ef. [yz], ist. h.1231/1814:31a)

Eğridir Ansiklopedisi'nde Şeyh Mehmed'in çocukları ile ilgili şu bilgiler verilmektedir:

“*Şeyh Mehmet Çelebi Sultan'ın iki oğlu, üç kızı oldu. Oğlunun birinin adı Ahmet, diğerinin Haşim'dir. Ahmet üç dört yaşında, Haşim daha küçükken ölmüştür. Kızları Şehribanu, Cihanbaht, Ruzbaht idi. Kızlarından birini Atabey'e , diğerini Uluborlu'ya gelin etmiştir. Küçük kızı Şehribanu'yu da Dünder Bey medresesinde Müderris Tokatlı Muhittin Efendi'yle evlendirmiştir.*” (Veziroğlu, 2005: 213)

Şeyh Mehmed Çelebi, 1493 tarihinde vefat edince¹⁴ Eğridir'deki tekke bir aralık boş kalır. Açık kalan makama önce Yunus daha sonra ise İbrahim adında şeyhler gelirlerse de harikulade şekillerde vefat ederler. (Köseoğlu, 1943:104) Nihayet Şeyh Mehmed Çelebi'nin torunu olan Şeyh Burhaneddin gelip tarikatın başına geçer.

Şerîfî'nin babası **Şeyh Burhaneddin** hakkında *Menâkıb*'da birçok bilgi verilmiştir, hatta kitabın yarısı ona ayrılmıştır denebilir. Söz konusu eserde Şeyh Burhaneddin'in doğum tarihi h.900/m.1494 olarak verilmiş ve bu tarih, onun *kutub* olduğunun bir delili olarak gösterilmiştir.¹⁵ Şeyh Burhaneddin'in annesi, dedesi Şeyh Mehmed Çelebi'nin kızı Şehribanu'dur. Babası ise Tokatlı Akçe Muhyiddin diye bilinmektedir. *Menâkıb*'ta babası ile ilgili şu bilgiler verilmektedir:

¹² Pir Mehmed Hoyî'nin türbesi için bkz. (Resim 4, 5)

¹³ *Hızırname* hakkında detaylı bilgi için bkz. (Alay:2005; Bulut:2003)

¹⁴ Şeyh Mehmed Çelebi'nin türbesi için bkz. (Resim 6, 7)

¹⁵ Bu iddianın kaynağı Muhyiddin İbni Arabî'nin naklettiği bir hadistir. Bu hadis ve açıklaması *Menâkıb*'da şu şekilde geçmektedir:

“*انَّ الله ليبعث لهذه الامة علي رنس كل ماة من يجدد دينهم*” Ya'ni Allâhü ta'âlâ benüm ümmetüme her yüzyıl başında anlaruñ dinleri emrine nazm u revnağ virüp tecdid ü işlâh ider bir kişi gönderür. (Şerif Mehmed Ef. [yz], ist. h.1231/1814:31b)

“Vâlidleri Aşkçe Muhyiddin Efendi demekle meşhür bir seyyid-i ehl-i fazl olup Toğatda ve Amasyada olurlar imiş. Elli aşkçe müderris olup ba‘de Sultân ‘Alemsâha hâce olup Toğatda vefât itdüklerinde Burhân Efendi on beş yaşında tâze kalup...” (Şerif Mehmed Ef. [yz], ist. h.1231/1814:31b)

Alıntıdan da anlaşıldığı üzere Şeyh Burhaneddin hem anne hem de baba tarafından seyyiddir. Babası vefat ettikten sonra Eğridir’e gelip tarikatın başına geçmek isteyince, tarikatın ileri gelenleri bu işin böyle olamayacağını, kendisinin zahiren bir şeyhten icazet alması gerektiğini söyleyip Şeyh Burhaneddin’i Bursa’da Şeyh Tâceddin zaviyesinde bulunan Şeyh Nasûh’a gönderirler. Kısa sürede gerekli merhaleleri aşan Şeyh Burhaneddin 20 yaşlarında iken şeyhinden icazet alıp tarikatın başına geçer. (Şerif Mehmed Ef. [yz], ist. h.1231/1814:41b-43a) Şeyh Burhaneddin’in şeyhleri şu şekilde verilmiştir:

İmdi ma‘lûm ola ki şeyhüm ve sultânüm, sâlik-i kâmil ü mürşid-i mükemmel, kûtbu’l-evliyâ vü zuhrü’l-etkiyâ, kelâmı devâ vü nazarı kîmyâ, şeyhü’s-şüyûh Şeyh Burhâneddîn Muhammed bin Muhammed ez-Zeyniyyü’l-Hüseynî –kuddise sırruhu-nuñ feyzi vü fethi (6a) bâtınan kendünün ecdâdı Şeyhülislâm Sultân ve Pîrî Halîfe ve kûtbu’l-evliyâ vü gavşü’l-etkiyâ, şâhibü’l-Hızru’n-nebî ve vârişü’l-‘ilmü’l-ledünnî, Şeyh Mehmed Celebî Sultân ervâh-ı tayyibelerindendir. Ve zâhiren mürşidi, sâlik-i kâmil ve mürşid-i mükemmel Şeyh Nasûh Tosyevî hazretleridir. Anlaruñ şeyhi, Şeyh Tâceddîn anuñ şeyhi Şeyh Abdüllatif Kudsî hazretleridir. (Şerif Mehmed Ef. [yz], ist. h.1231/1814:5b-6a)

Şeyh Burhaneddin, Eğridir’de irşad faaliyetlerine devam ederken Kanunî’nin damadı Rüstem Paşa (1500-1561) Teke sancağında iken İstanbul’a davet edilince bir an endişelenip Şeyh Burhaneddin’in himmet ve duasına müracaat eder. Rüstem Paşa veziri azam olunca Şeyh Burhaneddin’i unutmamış, Şeyh İstanbul’daki oğullarını ziyarete gittiğinde ona Küçük Ayasofya zaviyesini vermiştir. Şeyh Burhaneddin burada irşad faaliyetlerine devam eder ve ilmiye sınıfından birçok müridi olur. Ancak bir yıl İstanbul’da kaldıktan sonra Eğridir’deki tekkenin boş kalmasına gönlü razı olmamış ve Rüstem Paşa’ya giderek:

“Oğul biz tağ civârında büyüyüp ‘uzlete mu‘tâd olmışuz. İstâbulda keşrete düşüp ekâbir üşmekle olanca hâlimüz daği zâyî’ idiyoruz. Bizüm hayr-ı du‘âmuz isterseñ yine mekânümüza gönder.” (Şerif Mehmed Ef. [yz], ist. h.1231/1814:32a) deyince;

Rüstem Paşa şeyhin kalbini kırmaz ve padişahla görüşerek gayrı Müslimlerin yaşadığı Nis¹⁶ adasının haracından kendisine maaş bağlatılmasını sağlar. Mezâr-ı Şerif teki makamına geçen Şeyh Burhaneddin etraf köy ve kasabalara yaptığı seyahatler

¹⁶ Bugün de bu adla bilinen adanın gayrı Müslimlerden kalıntısı olan Ayestefanos Kilisesi için bkz. (Resim 8)

ile halkı irşad etmiş ve *Zeyniye* tarikatının özellikle ilmiye sınıfının arasında yayılmasını sağlamıştır. 1563 tarihinde vefat etmiştir.¹⁷

Şeyh Burhaneddin'in Seyyid Mehmed (Şerîfi), Seyyid Ahmed ve Seyyid Mahmud adında üç erkek çocuğu ve *Menâkıb*'da bahsi geçen bir kızı vardır.¹⁸ (Şerif Mehmed Ef. [yz], ist. h.1231/1814) Seyyid Ahmed tasavvuf yoluna devam etmiş ve babasından sonra bir müddet tarikatın başına geçmiştir. Seyyid Mahmud ise müderris ve kadılık görevlerinde bulunmuştur. Şeyh Burhaneddin vefat etmeden önce ona:

“*Benden şoñra bir kaçılığdan ğayrı kuđā olursañ rızām yoğdur. Ziyān görürsin. Hemān gel seccādeye otur.*” (Şerif Mehmed Ef. [yz], ist. h.1231/1814:47a) diyerek tarikatın başına geçmesini emretmişse de Seyyid Mahmud kadılığa devam etmiş ve Rumeli'den bir kadılıktan dönerken bir köyde bütün elbiseleri yanıp büyük ziyana uğramıştır. (Şerif Mehmed Ef. [yz], ist. h.1231/1814:47a) Yine *Menâkıb*'dan anlaşıldığına göre Şeyh Burhaneddin'in Mehmed Çelebi isminde bir kardeşi de vardır.

Şerîfi'nin kendisine kadar takip edilebilen aile üyeleri bunlardır. Kendisinden sonra ise meslekleri ve sanatçı kişilikleri dolayısıyla, oğlu Şerif Mehmed (Şerîfi-zâde) ve yeğeni (Seyyid Mahmud'un oğlu) Allâme Şeyhî çeşitli kaynaklardan hareketle takip edilebilmektedir. Bu kişilerin hayatlarından uzun uzadıya bahsetmek bu makalenin sınırlarını aşacağı için bunların hayatları üzerinde kısaca durulup geçilecektir.

Şerîfi'nin oğlu Şerif Mehmed, 1553'te doğmuş, ilk tahsilinden sonra Şeyhülislam Zekeriya Efendi'nin hizmetine girmiş ve kendisinden mülâzemet almıştır. 1592'de Zekeriyya Efendi'nin bina ettiği medresede müderrislik görevine başlayan Şerif Mehmed, Zal Paşa (1598), Gazanfer Ağa (1599), Sahn-ı Semân (1600), Vâlîde Sultan (1602) ve Süleymaniye (1603) medreselerinde bu görevine devam etmiştir. Müderrislikten sonra ise Halep (1604), Galata (1606), Şam (1608) ve Mekke (1610) gibi yerlerde kadılık yapan Şerif Mehmed, dört sene mazulen ömür sürdükten sonra 1615'te Edirne, 1616'da Mısır, 1618'de de İstanbul kadılıklarında görev yapmıştır. 1618'de Anadolu kazaskeri olup 1621'de bu görevinden emekli olup kendisine Roduşuk kazası arpalığı verilmiştir. 1623'te, “Fatih Camii Vak'ası”nda yer almasından dolayı vazife ve arpalıkları geri alınıp Bursa'ya nefy edilmiştir. IV. Murad döneminde tekrar İstanbul'a gelen Şerif Mehmed, 1624'te tekrar Anadolu kazaskeri olur. Bu

¹⁷ Şeyh Burhaneddin'in adına 1883'te inşa edilen cami, kendisinin ve dedelerinin türbelerinin yanındadır. Türbesi için bkz. (Resim 9,10)

¹⁸ Şeyh Burhaneddin türbesinde “Zatın Çocukları” başlığıyla iki mezar daha bulunmaktaysa da çocukların isimleri zikredilmemiştir. Bkz. (Resim 11) Türbelerin toplu görünüşü için bkz. (Resim 12)

görevine devam ederken 1625'te nakîbüleşraf olduğu gibi aynı yıl içinde Rumeli kazaskeri de olur. 1630'da amca oğlusu Allâme Şeyhî adına nakibüleşraflıktan feragat edip bütün görevlerinden azade bir sene geçirip 1631'de vefat etmiştir. (Ahmed Nazîf [yz.], ist.1253/1837; Işın, 1965:77-81; Şeyhî Mehmed Ef.,1989:18-20; Köksal-Yüksel, 1998:72-74)

Şerif Mehmed'in babası gibi **Şerîfi** mahlasını kullanarak Arapça ve Türkçe şiirler yazdığı da kaynaklarda belirtilmiştir. (Kınalızâde Hasan Çelebi, 1997:174; Köksal-Yüksel, 1998:72-74) Bu makalenin de kaynaklarından biri olan *Menâkıb-ı Şeyh Burhannedin* adlı eseri yazıp ailesi hakkında önemli bilgiler vermesi bakımından da önemli bir yere sahiptir.

Şerîfî'nin yeğeni Allâme Şeyhî (ö.1634) ise XVII. yüzyılda yaşayıp müderris, kadı ve nakibüleşraf olarak çeşitli görevlerde bulunmuş divan sahibi bir şairdir.¹⁹

Görüldüğü üzere Şerîfî, birkaç nesil takip edilebilen köklü bir aileden gelmektedir. Ailenin şeceresi için bkz. (**Şekil 1**)

c. Evliliği

Isparta'da bir dergide çıkan yazıya göre, Şerîfî 949/1542'de Edirne'de Darü'l-hadis'te müderris olan Abdülcebbar Efendi²⁰'nin kızıyla evlenmiştir. Aynı kaynağın dipnotunda adı geçen Abdülcebbar Efendi'nin 1557'de Şehzâde Bâyezid'in hocalığını yaptığı kaydedilmiştir. (Köseoğlu, 1943:105) Bu durumda Şerîfî'nin, *Hilye-i Şerîfe* isimli mesnevisini kayınpederi vasıtasıyla Şehzâde Bâyezid'e sunduğu düşünülebilir.

d. Öğrenimi, Meslek Hayatı ve Memuriyeti.

Kaynaklarda, Şerîfî'nin öğrenimi ile ilgili herhangi bir bilgi bulunamamıştır. Ancak eserlerinden hareketle birtakım tahminlerde bulunmak mümkündür. Şerîfî'nin müderris ve kadılık görevlerinde bulunduğu göz önünde bulundurulduğunda, onun bu görevleri yapmak için belli bir öğrenim gördüğü muhakkaktır. Nitekim Hilye'sinde senelerce medreselerde ilim tahsiliyle meşgul olduğunu şu şekilde ifade eder:

Ṭarîk-i ' ilme çok yıl ṭalib oldum

¹⁹ Allâme Şeyhî hakkında tarafımızdan "XVII. Asır Şairlerinden Allâme Şeyhî, Divanı ve Bir Kasidesi" başlıklı bir makale hazırlanmış olup neşredilmeyi beklemektedir.

²⁰ Detaylı bilgi için bkz. (Yıldırım, 2001:106)

Fününü nice yıl kāsib oldum (H.234)*

Mevālī-i ‘izāmıyla nice yıl
Medārisde iderdüm ‘ilmi taḥṣīl (H.235)

Olup baḥr-i ma‘ārif içre pür-süz
Geçerdi ‘ilim ile ‘ömrüm ṣeb u rüz (H.236)

Ancak Şerîfî'nin ilk tahsilini nerede aldığı, kimden/ne zaman/nerede mülazemet aldığı eldeki bilgilere göre meçhuldür.

Divandaki birkaç Türkçe-Arapça mülemma gazeli ve kullandığı birçok Arapça ibareden anlaşıldığına göre Şerîfî -kadılık görevinin de gereklerinden olan- iyi derecede Arapça bilmektedir. Yine şiirlerindeki bilgilerden hareketle de en azından başlangıç derecesinde Farsça bilgisinin de olduğu muhakkaktır. Örnek olması bakımından kullandığı iki Arapça atasözünü aşağıya alınmıştır:

İller içre söylenür bu ²¹الحسود لا يسود (D.85/5)

Kim dimişler dostum ²²لا خير إلا في الوسط (D.171/2, Yazar:2006)

Şerîfî, gerek kaynakların bildirdiğine gerekse şiirlerinde ifade ettiğine göre müderris ve kadılık görevlerinde bulunmuştur. Bu durum divanı ve mesnevisinde şu şekilde geçmektedir:

Müderris dā‘ilerden bir naḥīfem
Kāvī bī-çāreyem mest ü za‘īfem (H.233)

Bu Şerîfî-i ḥaḳīri ḳādı-yı şer‘ eylemiş
Ḳullarına Ḳāsımu’l-erzāḳ yazduḳda kefāf (D.187/17)

Dā‘i-i kemter ḳuzātuñdan Şerîfî-i ḥaḳīr
Pādişāhum bī-riyā eyler şenāñı Ḥaḳ‘ alīm (D.232/5)

Şerîfî'nin memuriyet hayatının nerelerde geçtiği konusunda da elde kısırlı bilgi bulunmaktadır. Kınalı-zāde, bu konuda “*Rumilinde ba’z-ı kasabâta kadı vü hâkim oldukdan sonra...*” (Kutluk, 1978:515) ifadesini kullanır; ama muayyen bir yer ismi

* Buradaki kısaltma ve numaralandırmalar tarafımızdan yapılan master tezine göre yapılmıştır. H. kısaltması Hilye, D. kısaltması da Divanı göstermektedir. Bkz. (Yazar:2006)

²¹ Kin güden kişi lider olamaz.

²² Her şeyin hayırlısı ortasıdır.

zikretmez. *Menâkıb*'ın birkaç yerinde geçtiğine göre onun görev yerlerinden biri İstanbul'dur. Fetihnâme-i Kıbrıs'ta kendisiyle ilgili bilgi verdiği bölümde de yüz otuz akçe ile Menzile kazasından ma'zûl olduğunu ve bir medrese ve yedi kazada müderris ve kadı olarak görev yaptığını şu şekilde ifade eder:

...‘arz-ı hâl-i bende-i dâ‘î-efgende oldur ki hâlâ yevmî yüz otuz akçe ile Menzile kazâsından ma‘zûl ve evlâd-ı Resûl dâ‘îñüz merhûm u mağfürun leh Sultân Süleymân – ‘aleyhi’r-raĥmetü ve’l-ġufrân- dâmâdı ve aşdağ-ı ‘ibâdı merhûm Rüstem Paşa *يسر الله في* *بندۀنيزؤن* imâmı merhûm Seyyid Muhammed du‘â-güyuñuzuñ oğlı bende-i ġüzin sâbıkâ şeref-i selâfin-i ‘izâm ve ĥâliyâ peder-i pâdişâh-ı İslâm olan ĥazret-i ‘âlî-rütbetüñ evâmir-i celîletü’l-iĥtidâr u aĥkâm-ı cemîletü’l-âşârları ile bir medrese ve yedi ĥazâda müderris ü ĥâdı olup...(Şerîfi: 27a-b)

e. Ölümü

Şerîfi'nin vefatı konusunda da kaynakların verdiği belli bir tarih yoktur. Ancak onun vefatının Sicill-i Osmanî'de de belirtildiği gibi, III. Murad'ın saltanatı sonlarında olması gerekir.²³ (Süreyya, 1996:141) Zira şairin eldeki divanı, III. Murad'a yazılmış kaside ve gazelleri barındırmaktadır. Dolayısıyla şairin en azından III. Murad devrinden önce vefat etmediği kesindir. Oğlu Şerîf Mehmed'in *Menâkıb*'da anlattığı bir hikayede Şerîfi'nin vefat tarihi hakkında şu bilgiler verilmiştir:

“*Fi’l-vâkı‘ vâlidüm merhûm Şeyĥ (Burhaneddin Efendi)den sonra ancak iki yıl mu‘ammer oldı.*” (Şerif Mehmed Efendi [yz], ist. h.1231/1814:47b) Bu bilgiye göre Şerîfi'nin vefat tarihi 1565 civarındadır. Ancak bu bilgi ya müstensih hatası ya da anlatılan menkıbenin sahilliğini güçlendiren bilinçli bir yanıştır. Zira bu tarih, Şerîfi'nin ölüm tarihi olarak kabul edilirse; kendisine ait olduğu güçlü delillerle kanıtlanmış olan “Fetihnâme-i Kıbrıs” ve Divanın müellifinin başka bir Şerîfi olması gerekir ki makalenin ilerleyen bölümlerden bunun zor bir ihtimal olduğu anlaşılacaktır.

3. ESERLERİ

a. Divan²⁴

Bir nüshasına ulaşılabilen Şerîfi'nin divanı, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nadir Eserler Bölümünde T.696 no'da kayıtlıdır. 78 varaktan oluşan divan harf sırasına göre müretteb olmakla beraber nazım biçimlerine göre müretteb değildir. Divanda, 7 varaklık

²³ “Eğridirli Şair Şerîfi”, *Ün: Isparta Halk Evleri Dergisi*, C.1, S.7, s.104-105 ünvanlı kaynak bu bilgiyi yanlış buluyorsa da eserlerindeki bilgilere göre bu bilginin doğru olması gerekir.

²⁴ Divan hakkında detaylı bilgi için bkz. (Yazar:2006)

uzunca bir dîbâceden sonra her harften bir kaside ve gazeller yer almıştır. Divanın sonunda ise tamamlanmadığı anlaşılan mensur bir hâtîme bölümü vardır. Divanda 29 kaside ve 304 gazel bulunmaktadır. Bunların dışında başka nazım biçimi divanda yer almamaktadır. Divandaki kasideler istisnasız III. Murad'a yazılmıştır.

b. Hilye-i Şerîfe²⁵

Biri eksik iki nüshasına (Süleymaniye Kütüphanesi, Murad Buhârî 330; Fatih Üniversitesi Kütüphanesi, Şefik Can Nadir Eserler Bölümü) ulaşılabilen hilye –şu ana kadar yapılan çalışmalara göre- Türk edebiyatında ilk manzum hilye olma özelliğini taşımaktadır. Şerîfî'nin, Kanûnî'nin oğlu Şehzâde Bâyezîd (1526-1562)e sunduğu bu eseri, en azından 1562'den evvel yazdığı anlaşılmaktadır ki bu Fetihnâme-i Kıbrıs'ın kendisine aidiyetini güçlendiren en önemli delildir. Tarafımızdan yapılan tenkitli metnine göre, içindeki kasidelerle birlikte bu mesnevi 267 beyitten oluşmaktadır.

c. Fetihnâme-i Kıbrıs

Şerîfî'nin 978/1570-71'de yazdığı bu eser, Kıbrıs'ın 1571 tarihindeki fethini ele alan, edebî değeri yüksek olan manzum-mensur karışık bir eserdir. 28 küçük varaktan oluşup sayfaları 9 satırdan oluşmaktadır. Eser, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY 3851 numarada bulunmaktadır.

Yukarıda bahsi geçen çalışmalarda, F. K.'nın metni verilmiştir. Özellikle iki edebiyatçı (Numan Külekçi, Turgut Karabey) tarafından yapılan çalışmada daha evvel, eserin edebî yönünün dikkate alınmadan okunmasından kaynaklanan birçok hata düzeltilmiştir. Dolayısıyla bu makalede eserin metni verilmeyecektir. Ancak bahsi geçen üç çalışmada da, eserin edebî yönü üzerinde durulmamıştır.

Fetihnâme-i Kıbrıs, tarihî bir vakayı kuru kuruya anlatan bir eser değildir. O mensur bölümleriyle bir divan dibacesini aratmayacak derecede uzun cümleleri, secilerle sağlanan ahengi ve başvuru edebî sanatlarıyla edebî yönü ağır basan bir eserdir. Nitekim aşağıda söz konusu mensur bölümlerin şairin divanındaki dibaceyle olan benzerliği üzerinde durulacaktır. Eserde manzum parçalar da yer almaktadır; ancak mensur bölümlerin manzum parçalardan daha sanatlı olduğu söylenebilir.

i. Fetihnâme-i Kıbrıs'ın Şerîfî'ye Aidiyeti Üzerine Birkaç Not

²⁵ Detaylı bilgi için bkz. (Yazar:2006). Ayrıca bu konuda, tarafımızdan "Seyyid Şerîfî Mehmed Efendi ve Hilyesi" başlıklı bir makale yazılmış olup neşredilmeyi beklemektedir.

Bu bölümde Fetihnâme-i Kıbrıs'ın yukarıda hayatı ve eserleri söz konusu edilen Şerîfî'ye ait olduğu birkaç madde halinde kanıtlanmaya çalışılacaktır.

- I. Fetihnâme-i Kıbrıs'ın telif tarihi 1570-71 olup müellifi **Şerîfî** mahlaslı bir şairdir. Burada eserin telif tarihi ve müellifi dikkate alınarak yukarıda adı geçen birkaç Şerîfî mahlaslı şair elenebilir.
- II. Biyografik kaynakların verdiği bilgilere göre 1570 tarihlerinde yaşaması mümkün olan iki **Şerîfî** mahlaslı şair vardır. Bunlardan biri yukarıda hayatı ve eserlerinden bahsedilen Seyyid Mehmed, diğeri de onun oğlu Şerif Mehmed (Şerîfî-zâde) (1553-1630)dir. Bu durumda söz konusu eserin müellifi, bu iki Şerîfî'den biri olmalıdır.
- III. Fetihnâme-i Kıbrıs'ın müellifi birkaç açıdan Şerif Mehmed (Şerîfî-zâde) olamaz.
 - a. 1570'te 17 yaşlarında olması gereken Şerif Mehmed'in Fetihnâme-i Kıbrıs gibi edebî değeri yüksek bir eseri yazacak olgunlukta olması güç bir ihtimal görünmektedir.
 - b. Fetihnâme-i Kıbrıs'ın müellifi, eserde kendisiyle ilgili şu bilgiyi vermektedir:

“...‘arż-ı hâl-i bende-i dâ‘î-efgende oldur ki hâlâ yevmî yüz otuz akçe ile Menzile kazâsından ma‘zûl...” (Şerîfî: 27a) 1570'te henüz icâzet bile almayan Şerif Mehmed'in yevmî otuz akçe ile çalışması mümkün olmadığı gibi Menzile'de çalıştığına dair bir bilgi de elde bulunmamaktadır.
- IV. Yukarıda verilen bilgilere göre, Fetihnâme-i Kıbrıs müellifinin Seyyid Mehmed olduğu tarihî realite açısından sabittir. Ancak söz konusu eserin ona aidiyetini güçlendiren hatta kesinleştiren asıl deliller, onun diğer eserlerinde saklıdır. Bu açıdan bakıldığında F.K.'nın aşağıdaki sebepler dolayısıyla Seyyid Mehmed'e ait olması gerekir:
 - a. Seyyid Mehmed'in hayatıyla ilgili kaynaklarda verilen bilgilerle eserlerindeki bilgiler örtüşmektedir.
 - b. Seyyid Mehmed'in yukarıda bahsi geçen üç eserinde de kullandığı kelime kadrosu ve mazmunların yani üslubunun benzerlik gösterdiği rahatlıkla görülebilmektedir. Bu anlamda divanının dibacesi ile

Fetihnâme-i Kıbrıs'ın mensur bölümlerindeki üslubun benzerliğine aşağıdaki ibareler tanık olarak gösterilebilir:

“Ammâ vazâyif-i nezâyif-i senâya ve leţâyif-i şerâyif-i hamd-i iktizâyâ ser-nâme-i mübîn-i nazm-ı şerîf-i الحمد لله رب العالمين dür.” [Şerîfî Divanından (Yazar,2006:113)]

“Şerâyif-i leţâyif-i şükr-i bî-ħad vezâyif-i nezâyif-i hamd-i lâ-yu‘ad ol Ĥallâķ-ı ĥalâyîķ u aĥlâķ ve Mu‘ĥi vü Münfiķ ü Ķāsümü'l-erzâķ için olsun ki...” [F.K'dan (Şerîfî,1570:1a)]

Seyyid Mehmed'in eserlerinde, üslup benzerliğinin ötesinde ortak bir kullanım vardır ki bu, Fetihnâme-i Kıbrıs'ın ona ait olduğunu kanıtlayan en güçlü delildir. Şerîfî; Ahmed Paşa'nın “güneş” redifli kasidesine yazdığı nazireyi, üç eserinde de aynen veya küçük deĝiştirmeler ve kısaltmalarla –kasidesini sunduĝu padişahın ismini deĝiştirerek kullanmıştır. İlk eseri olan Hilye'de Şehzâde Bâyezid'e, ikinci eseri Fetihnâme-i Kıbrıs'da II. Selim'e ve son eseri olan divanında da III. Murad'a aynı kasideyi –redifini deĝiştirerek- sunmuştur.

Fülk-i sîme bâdbân idi siyâh aţlas hilâl
Zer hümâya sürĥ vâlâ eyledi yâ per güneş (H. 254)

Zer hümâya sürĥ vâlâ eyleyüp gün perr ü bâl
Fülk-i sîme bâdbân itdi siyâh aţlâs hilâl (F.K. 12a)

Fülk-i sîme bâdbân itdi siyâh aţlas hilâl
Zer hümâya sürĥ vâlâ eyledi per âf-tâb (D. 21/12)

Yukarıda da görüldüĝü gibi şair, aynı beyti küçük deĝişikliklerle farklı eserlerinde kullanmıştır. Bunun benzeri birçok tanık bulunmakla birlikte burada birkaç tanık verilmekle iktifa edilecektir.

Nâme-i çarĥuñ seĥer dîbâcesin tezhîb idüp
Nâm-ı şâhı anda ‘üvnân eylemek ister güneş (H.255)

Nâme-i çarĥuñ idüp ser-nâmesini zer-nişân
Pâdişâh-ı heft-kişver nâmına çekdi nişân (F. K. 20b)

Nâme-i çarĥuñ seĥer dîbâcesin tezhîb idüp

Nâmin anda şehryâruñ yazmaq ister âf-tâb (D. 21/18)

Aşağıdaki tanık beyit ise divan ve F.K.'da ikinci mısraı farklı olarak yer almaktadır.

Destine alsa qalem la' l-i Bedaḥşân yağdırur

Dür için deryâlara bārân-ı Nîsân yağdırur (F.K. 23a)

Destine alsa qalem la' l-i Bedaḥşân yağdırur

Şanki dürler olmağa bārân-ı Nîsân yağdırur (D. 5a)

Şerîfi'nin söz konusu üç eseri karşılaştırıldığında yukarıda verilenlere benzer birçok tanık bulunmaktadır; ancak bunların hepsini buraya almak bu makalenin sınırlarını aşacaktır. Nitekim verilen tanıklar, F.K. müellifinin Seyyid Mehmed olduğunu ispat etmeye kâfidir.

Sonuç

Bu makalenin amacı, elde olan bir eserin (Fetihnâme-i Kıbrıs) -üzerinde üç çalışma yapılmasına karşın- müellifi hakkındaki bilgi eksikliğinin giderilmesi ve eserin kendisine aidiyetinin kanıtlanması idi. Bu amaç doğrultusunda, evvela müellifin mahlasdaş çağdaşları daha sonra ise hayatı hakkında bilgi verilmiştir. Bunun sonucunda; müellifin Hz. Peygamber'e dayanan ve XIV. asrın ikinci yarısında Anadolu'ya gelen köklü bir aileden olduğu, dedeleri ve babasının *Zeyniyye* tarikatının Eğridir'deki kolunun önemli temsilcileri olduğu, oğlu Şerif Mehmed ve yeğeni Allâme Şeyhî'nin ise Osmanlı devletinde kazasker ve nakibüleşraf gibi önemli görevlerde buldukları tespit edilmiştir. Bu makalede Şerîfi'nin 1520 sularında doğduğu, 1542 tarihlerinde evlendiği, ölüm tarihinin kesin olarak bilinmese de III. Murad döneminde olması gerektiği de görülecektir.

Divanı ve Hilye'si de tanıtılan bu çalışmada; Fetihnâme-i Kıbrıs'ın da kendisine aidiyeti, müellifin hayatı hakkındaki bilgilerden ve eserleri arasındaki mukayeseden anlaşılmıştır.

Resim 1

Resim 2

Resim 3

Resim 4

Resim 5

Resim 6

Resim 7

Resim 8

Resim 9

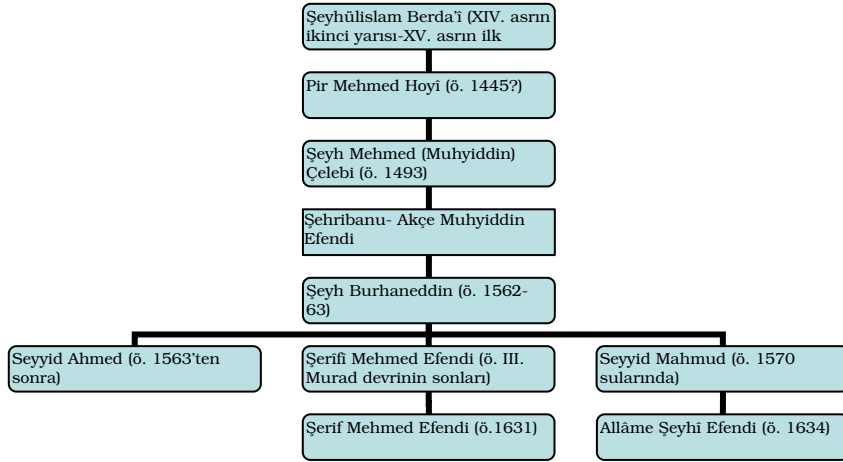
Resim 10

Resim 11

Resim 12

Şekil 1
KAYNAKÇA

1. AÇIKEL, Yusuf, (2000), "XIV-XVI. Yüzyıllarda Eğirdir Yazla Mahallesiinde Yaşamış İnanç Önderleri", Hoşgörü Yılı ve İnanç Turizminde Göller Bölgesi Sempozyumu, 07-08 Eylül 2000, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayını, s. 108-129.
2. Ahmed Nazîf, (ist. 1253/1837), *Riyâzu'n-Nukabâ*, Süleymaniye/Hacı Mahmud 4590
3. ALAY, Zehra, (2005), *Muhyiddin Çelebi'nin Hızır-Namesi (inceleme-metin)*, Konya: Selçuk Ün., SBE.
4. BULUT, Muhammed Ali, (2003), *Eğridirli Şeyh Mehmet Dede Sultan'ın Hızırname'si (inceleme-metin)*, Erzurum: A.Ü, Sosyal Bilimler.
5. GÜL, Hilmi, (1974), Şerîfi, Fetihnâme-i Kıbrıs, İstanbul: İst. Ün. Edebiyat Fakültesi, (Yayınlanmamış Mezuniyet Tezi).
6. IŞIN, Bür, (1965), *XVII. Asrın İlk Yarısında Payeli ve Bilfiil Anadolu ve Rumeli Kazaskerleri*, İstanbul: İst. Ün. Edebiyat Fakültesi, (Yayınlanmamış Mezuniyet Tezi).
7. KÖSEOĞLU, Neşet, (1943), "Eğridirli Şair Şerifi ve Babası ile Oğlu", *Ün: Isparta Halk Evleri Dergisi*, C.1, S.7, s.104-105.
8. KÜLEKÇİ, Numan-KARABEY, Turgut, (1995), "Fetihname-i Kıbrıs", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* S.2, s.81-102.
9. Mecdî Mehmed, (1989), *Hadâiku'ş-Şakâik*, (hzl. Abdülkadir Özcan), İstanbul: Çağrı Yayınları.
10. MERT, Özcan, (1973), "Şerîfi'nin 'Fetihnâme-i Kıbrıs'ı", *İ.Ü. Edeb. Fak. Tarih Enstitüsü Dergisi*, S.4-5, s. 49-78.
11. ÖNGÖREN, Reşat, (2003), *Tarihte Bir Aydın Tarikatı Zeyniler*, İstanbul: İnsan Yayınları.
12. PEKOLCAY, Necla, (1994), *İslami Türk edebiyatı*, İstanbul: Kitabevi.
13. Şerif Mehmed Efendi, *Menâkıb-ı Şeyh Burhaneddin*, Süleymaniye/Hacı Mahmud 4552
14. Şerîfi, *Fetihnâme-i Kıbrıs*, İ.Ü. Kütüphanesi, Nadir Eserler TY. 3851.
15. Şeyh Mehmed Efendi, (1989), *Vakâyiü'l-Fuzalâ*, C.I (hzl. Abdülkadir Özcan), İstanbul: Çağrı Yayınları.

16. Topal Ahmed Rifat Efendi, (1998), *Devhatü'n-nukaba : Osmanlı toplumunda Sâdât-ı Kirâm ve Nakîbüleşrâflar* ; (haz. Hasan Yüksel, M. Fatih Köksal.),. Sivas : Dilek Matbaası.
17. TUMAN, M. Nail, (2001), *Tuhfe-i Nâilî*, (haz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı), Ankara: Bizim Büro Yayınları.
18. VEZİROĞLU, Nuri Güngör, (2005), *Eğridir Ansiklopedisi ve Hamidoğlu Tarihi Oyun*, Isparta.
19. YAZAR, Sadık, (2006), *Seyyid Şerifi Mehmed Efendi; Hayatı, Divanı ve Hilyesi*, İstanbul: Fatih Üniv., SBE, (Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi).
20. YILDIRIM, Selahattin, (2001), *Osmanlı İlim Geleneğinde Edirne Dârulhadîsi ve Müderrisleri*, İstanbul:Dârulhadîs Yayınları.